

Att organisera undervisning för lärande

Fil. doktor Diana Berthén
 Lektor Stockholms universitet

2013-03-20 Diana Berthén 1

Andelen elever i behov av särskilt stöd ökar stadigt

- Ökat stödbehov antas bero på
 - färre möjligheter att anpassa undervisningen
 - att ansvaret förskjuts från läraren till eleven
 - ett förändrat synsätt från att utforma undervisningen från elevers olikheter till att individualisera problemen, dvs eleven är bärare av problemen
 - att stödet hemifrån ökar i betydelse
- Skolverket pekar med hela handen
 - behovet av särskilt stöd uppstår i mötet mellan elevens förutsättningar och kraven i undervisningspraktik

(Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer, 2009)

2013-03-20 Diana Berthén 2

Risk med ensidig analys

Unesco betonade redan 2001 riskerna med allt för långt driven individualisering genom den individuellt utformade planen för den enskilda elevens skolgång. Istället för fokus på enbart eleven behöver helheten analyseras, dvs vilka förutsättningar som finns runt eleven.

Viktiga faktorer:

- lärarens utbildning,
- undervisningsmaterial som stöder lärandet
- vilka undervisningsmetoder som utprovats

(Nilfors, 2012, Lärarens dubba uppdrag, enligt den nya skollagen)

2013-03-20 Diana Berthén 3

Ytterligare centrala faktorer

- Vilket lärande möjliggörs genom undervisningen?
- Vad är det man kan när man kan?
-

2013-03-20

Diana Berthén

4

Skolans & lärarnas uppdrag

- ” //...alla barn ska utvecklas så långt som möjligt, ett uppdrag som är komplext och utmanande på olika plan bland annat när det kommer till **vad** som ska väljas ut för lärande och **hur** utbildningen ska läggas upp för att nå målen. ”

(Nilförs, 2012, *Lärarens dubba uppdrag*, enligt den nya skollagen, sid 23, min emfas)

2013-03-20

Diana Berthén

5

Förutsättningar för kunskapsutveckling

Idealt borde alla lärare kunna se vad eleverna (med stöd) behärskar *inom ett kunskapsområde* och *i konkreta verksamheter* och *utifrån detta* bedöma vilka pedagogiska åtgärder som är nödvändiga (formativ bedömning)

2013-03-20

Diana Berthén

6

Kvalitativt olika undervisningspraktiker

(Berthén, 2007, *Förberedelse för särskildhet*)

- I träningsklass skapas träning inför deltagande i vardagsliv och **eleverna tränas inför ett kommande vuxenliv** (att klara personlig hygien, dagliga göromål, basförråd av tecken osv)
- I grundsärskoleklass **förbereds eleverna för att bli elever**: att göra dem kompetenta att uppföra sig på ett sätt så att de kan undervisas (sitta still i bänken, vänta på sin tur, ta instruktioner, kunna bokstäver, klippa och klistra mm)

Resultatet visar alltså att särskoleelever erbjuds goda förutsättningar för att lära sig t.ex. äta och umgås i sociala sammanhang samt att lära sig uppföra sig som skolelever. men också

att elevernas lärande och kunskapsutveckling tenderar att komma i bakgrunden

2013-03-20

Diana Berthén

7

Förutsättningar för kunskapsutveckling frts

- Arbeta-stund. Egil arbetar på sidan tre i mattehäftet. Uppgiften är att färglägga och klippa ut tre fyrkanter, som är förtryckta på ett lösblad. Sedan ska de limmas i häftet nedanför siffran 3. Egil målar fyrkanterna med kraftfulla drag. Han har svårt att hålla sig innanför linjerna. Lisa påpekar för honom att han ska försöka måla fint. Egil säger att han är klar, tar saxen och börjar klippa. Till en början ser det ut att fungera bra men efter första fyrkanten börjar det krångla. Egil klipper fel och fyrkanten går sönder. Egil börjar gråta. Lisa visar honom hur han ska hålla pappret och hjälper honom att klippa ut den sista fyrkanten och tillsammans limmar de sedan in dem i häftet. Lisa berömmar honom för att han målade så fint och nästan kunde klippa allt.

(observationsutdrag ur Berthén, *Förberedelse för särskildhet*, 2007)

2013-03-20

Diana Berthén

8

Förutsättningar för kunskapsutveckling frts

- **Utmana** lärarnas förhållningssätt & analysfokus

- Att fokusera elevernas kunskapsutveckling

- Att ställa frågor

- Vad är det de (lärarna) försöker åstadkomma i det pedagogiska arbetet?

- Vilket kunskapsinnehåll blir möjligt för eleverna att lära sig?

2013-03-20

Diana Berthén

9

Förutsättningar för kunskapsutveckling frts

- Arbetsstund. Egil arbetar på sidan tre i mattehäftet. Uppgiften är att färglägga och klippa ut tre fyrkanter, som är förtryckta på ett löslblad. Sedan ska de limmas i häftet nedanför siffran 3. Egil målar fyrkanterna med kraftfulla drag. Han har svårt att hålla sig innanför linjerna. Lisa påpekar för honom att han ska försöka måla fint. Egil säger att han är klar, tar saxen och börjar klippa. Till en början ser det ut att fungera bra men efter första fyrkanten börjar det krångla. Egil klipper fel och fyrkanten går sönder. Egil börjar gråta. Lisa visar honom hur han ska hålla pappret och hjälper honom att klippa ut den sista fyrkanten och tillsammans limmar de sedan in dem i häftet. Lisa berömmar honom för att han målade så fint och nästan kunde klippa allt.

(observationsutdrag ur Berthén, Förberedelse för särskildhet, 2007)

2013-03-20

Diana Berthén

10

- Lillemor: Det var tre rutor i dag.
- Lisa: Ja och han [Egil] har ju verkligen jobbigt att klippa alltså.
- Lillemor: Och då kan man ju förstå att det kommer bli alldeles för svårt för honom och klippa ut sju, åtta, nio, tio. Men då får han hela pappren och måla, bara måla.
- Lisa: Men då tycker jag då om vi bestämmer oss för att vi ger honom lätta uppgifter som vi vet att han förstår
- Lillemor: Ja men alltså, för det första tänka på att väldigt tydligt instruera då och visa hur man gör.
- Lisa: Ja.
- Intervjuare: vad är det som är det viktiga i uppgiften då? Är det viktiga att han ska klippa ut dem eller är det viktiga att han ska jobba med mängden eller vad är vad har ni för tanke? Vad ska han lära?
- Lisa: Nej alltså. Ja vi tänkte att vi skulle få klippträning.

2013-03-20

Diana Berthén

11

Lärande som ett komplext fenomen

- Lärande har alltid ett innehåll
- Lärande är relationellt och kontextuellt
- Lärande har en yttre och inre sida
- Lärande pågår alltid – frågan är vilket lärande!

2013-03-20

Diana Berthén

12

Förutsättningar för kunskapsutveckling frts

Lillemor ger nya instruktioner och slutligen är det bara Jesu byxor kvar att färglägga och hon säger

"Jesus har gröna byxor. Ta den gröna pennan! Jesus har gröna byxor. Ta den gröna pennan!"

(observationsutdrag ur Förberedelse för särskildhet, 2007)

2013-03-20 Diana Berthén 13

Förändrad förståelse av lärande

- Från att genomföra undervisning utan ansvar för lärande till att faktiskt åstadkomma lärande
- Från traditionell undervisning: fråga svar genomgång-repetition-läxförhör och prov – som dömts ut av forskning och erfarenheter - till att utforma en skolpraktik som bidrar till måluppfyllelse
- Från ett oproblematiskt och oreflekterat sätt att se på lärande till att se lärande som ett komplext fenomen

2013-03-20 Diana Berthén (Carlgren:11) 14

Förflyttat kunskapsperspektiv

Modern: • Lära för livet • Förmåga att lära – som ingångsvärde (att vara intelligent) • Lärande som att 'ta in' • Undervisning som överföring • Kunskap som färdighet • Kunskap som ett ting Kunnande som att veta att och veta om	Senmodern: • Livslångt lärande • Förmåga att lära ett resultat (att bli intelligent) • Lärande = att utveckla förmågor (att bli kompetent) • Undervisning = att inviga någon in i kunskapskulturer • Ämnesspecifika sätt att kunna • Kunskap = inbyggd i praxis Kunnande som att vara och göra
---	---

2013-03-20 Diana Berthén fritt översatt från Ingrid Carlgren 2006 15

Forts. förutsättningarna för kunskapsutveckling

- *Utmåna* lärares föreställningar "Lärandeproblem" som resurs för undervisning
 - Från idé om rätt svar till felsvarens betydelse
 - Elevernas kunskande i fokus
 - Vilket kunskande ska eleverna utveckla?
 - * Vad är centralt i text svenska?
 - * Vad är det man kan när man kan?
 - * Vad är det som svårt?
 - * Vad är de kritiska aspekterna?
 - * Vad tar vi som lärare för givet om elevers föreställningar?

2013-03-20 Diana Berthén 16

Vilket kunskande? "Att möta eleven där hon är....."

- Boel har bestämt att hon vill pussla. Hon står vid hyllan och plockar bland pusslen. Torborg sitter vid skrivbordet. Hon iaktar Boel, som tar ett 20-bitars Pippi Långstrump-pussel från hyllan och vänder sig om för att lägga det på sin bänk. Torborg uppmanar henne att lägga tillbaka pusslet för att det är för svårt. Boel lägger tillbaka pusslet på hyllan och pekar på ett 10-bitars Ludde-pussel samtidigt som hon tittar på Torborg. **Ja, det där klarar du. Ta det!**, säger Torborg

(Berthén, 2007, observationsunderlag)

2013-03-20 Diana Berthén 17

Utmåna lärarnas föreställningar om formativt bedömningsarbete

Bedömning för att planera undervisning i relation till att identifiera "var eleven är" - om undervisningen är på rätt eller fel nivå utifrån enbart **attityd, beteende och** kvaliteten på **hur** uppgifterna genomförs är begränsande

och

ger inte läraren tillräcklig vägledning för kunskapsutvecklande undervisningsupplägg!

2013-03-20 Diana Berthén 18
